

ביאורים

אם הפילוסוף הציב דמות אלוהית עליונה, מנותקת ומרוחקת, אזי כעת המטוטלת נעה אל הקוטב ההופכי. אמונת הנוצרים סוברת שהאל-התגשם והופיע בגוף אנושי. התנועה אל המחשבי היא טבעית כאשר האדם מבקש את קרבת האל-ל. המחשבה אודות אל-ל מרוחק ועליון מותירה את האדם כאן, בעולם הזה על כל חולשותיו וקשייו בבדידותו. הדת הנוצרית, שנוסדה על רסיסים מתוך היהדות בזמן שפלותה ערב חורבן הבית השני, החלה ככת נפרדת ולימים ביטלה את המצוות ונעשתה אלילית. ביטוי לאלילות הזו הוא הגישה שקרבה לא-ל מתבטאת בהגשמתו ובהפיכתו לאליל.

אמנם יתרונה היחסי של הנצרות על פני הפילוסופיה נובע מכך שהיא מתבססת על היהדות ובכך היא כבר מכירה בהתגלותו של האל-ל ובציווי על האדם. אך הדת הנוצרית 'כרתה את הענף שעליה היא יושבת'. היא התנכרה והתכחשה למקורה ובכך התרחקה יתר על המידה מצור מחצבתה ונעשתה אלילית. גם התנגדותו של מלך כוזר נובעת מהצד הלא רציונאלי שקיים באמונה הנוצרית. התחושה היא שכדי להאמין באמונה זו עליך 'לכבות' את השכל. אמנם מלך כוזר מבין שישנם דברים שמועברים במסורת ומהטעם הזה אולי מובן מדוע בחר הנוצרי בדרכו, אך דרך זו אינה משכנעת ואף יוצרת תחושת ניכור וחוסר הזדהות.

הרחבות

1. יחס חז"ל לאותו האיש.

עד שְׁמֵרָה קָהֵלם בְּמִשְׁיַח הָזָה וְצִלְבוּהוּ. הגמרא במסכת סנהדרין [דף קז] מספרת שיש"ו היה תלמידו של יהושע בן פרחיה, אחד מגדולי ישראל שחי בתקופת הזוגות. לאחר שיש"ו נהג שלא כשורה יהושע בן פרחיה נידה אותו. לדעת רבים מחכמי ישראל (האברבנאל, הראב"ד, האשכול ועוד) זהו אותו יש"ו שהנצרות מאמינה בו [עיין שו"ת יביע אומר חלק ג - י"ד סימן ט]. הגמרא אף מספרת שבית דין של ישראל דן אותו למיתה בגלל ששישף ואף הסית והדיח מישראל. יש"ו נתלה בערב פסח [סנהדרין מג]. הרב קוק מכנה אותו "פושע ישראל שעשאוהו נכרים עבודה זרה" [אגרות ראייה כרך ב עמוד לד]. בגמרא מסופר על אויגלוס הגר, שקודם שהתייגר העלה באוב ליש"ו הנוצרי ושאלו מי חשוב בעולם הבא? אמר לו יש"ו: ישראל. הוסיף ושאלו במה אתה נידון? ענה לו יש"ו שהוא נידון בצואה רותחת שהרי נאמר בגמרא שכל המלעיג על דברי חכמים נידון בצואה רותחת [גיטין דף נז].

2. האם המשיח כבר בא?

והוא המְשִׁיחַ הַנִּקְרָא אֶצְלוֹ בֶן אֱלֹהִים. הנוצרי טוען שהמשיח כבר הגיע וחסאם של בני ישראל הוא שהם לא הלכו אחריו. טענה זו נטענה כלפי הרמב"ן בוויכוח המפורסם שלו בברצלונה מול המומר פראי פול וכך ענה הרמב"ן: "...המשיח עליו לקבץ נידחי ישראל ונפוצות יהודה שנים עשר שבטים. ומשיחכם ישו לא קבץ מהם איש, ולא היה בזמן הגלות, והמשיח יש לו לבנות בית המקדש בירושלים, וישו לא עשה בו לא בנין ולא הריסה, והמשיח ימשול בכל העמים, והוא לא משל אפילו על עצמו...". בהמשך הרמב"ן התייחס להבדלים נוספים בין המשיח האמיתי לאותו האיש: "המשיח... יהיה איש גמור, בן איש ואישה מזיווג שניהם כמוני, ויהיה מיחס דוד וזרעו כמו שכתוב, 'וַיֵּצֵא חֹטֵר מִגֹּזַע יִשְׂרָאֵל' [ישעיהו יא, א] וגומר, ואומר "עד כי יבא שילה" [בראשית מט, כ]. והוא בנו מלשון שְׁלֵיחַ, כי נולד כשאר בני אדם בשליה. ואילו היה (המשיח נולד מ)רוח אלוהים כדברכם, לא יהיה מגזע ישי, ואפילו נתלונן (שהה, גדל) בבטן אישה שהיא מזרעו (של דוד), ולא היה יורש מלכותו, שאין הבנות זורעין יורשות בתורה במקום שיש זכר, ודוד בנים זכרים היו לו לעולם".

שאלות לדין

מלך כוזר לא הלך לשאול תחילה את היהודים בשל מיעוטם ושפלותם. האם גם אנחנו נוטים לשפוט את האמת או את חברינו במדדים חיצוניים?
המלך אינו מקבל את דברי הנוצרי בשל העובדה שהוא לא חונק עליהם. האם האמונה מושפעת מהסביבה בה אנו חיים?

לילוי נשמת עליזה בת לאה כהן ז"ל

ואחרי כן אמר הפודרי בלבו: אֲשָׁאֵל אֶת הַנוֹצְרִים וְהַמְסֻלְמִים, כִּי אֶחָד מִשְׁנֵי הַמַּעֲשִׂים הוּא הַנִּרְצָה בְּלִי סִפְק. אֲבָל הִיְהוּדִים, דֵּי בְּמָה שֶׁנִּרְאָה מִשְׁפֻּלוֹתָם וּמַעֲוֹטָם, וְשֶׁהִכֵּל מוֹאֲסִים אוֹתָם. וְקָרָא לְחֻכְם מִחֻכְמֵי הַנוֹצְרִים וְשָׂאֵל אוֹתוֹ עַל דַּעְתּוֹ וּמַעֲשָׂהוּ.

ואמר לו: אני מאמין בחדוש הנבואים ובקדמות הבורא יתעלה, ושהוא ברא העולם פלו בשפה ימים, ושכל המדברים מצאצאי אדם ואחר כך מצאצאי נח, ואליהם הם מתחייבים פלם, ושיש לאלהים השגחה על הברואים וחיבור עם המדברים, וקצף ורצון ורחמים, ודבור והראות והתגלות לנביאיו וחסידיו, ושכינה בתוך מי שירצה אותו מקהלי בני אדם. ובכלל, בכל מה שפא בתורה ובמסורות בני ישראל, אשר אין דחיה לאמתתו, בשל פרסומו והתמדתו והגלותו בקהלים גדולים. ובאחריתם ובסופם נגשמה האלהות, ונעשתה עבר בטון בתולה מאצילות נשי בני ישראל, וילדה אותו אנושי נגלה, אלהי נסתר, נביא שלוח בנגלה ואלוה שולח בנסתרו, והוא המשיח הנקרא אצלנו בן אלהים, והוא האב והבן והוא רוח הקדש, ואנחנו מיחדים באמת, ואם נראה על לשוננו השלוש.

אנו מאמינים בו ובשכנו בתוך בני ישראל לכבוד להם, והואיל ולא חדל הענין האלהי להתחבר בהם, עד שפנה קהלם במשיח הזה וצלבוהו, ונהיה קצף מתמיד על קהלם, ורצון על היחידים ההולכים אחרי המשיח, ואחר כך על האמות ההולכות אחרי אותם היחידים, ואנחנו מהם. ואף על פי שאין אנו מזרע ישראל, אנחנו יותר ראויים להקרא בני ישראל, מפני שאנחנו הולכים אחרי המשיח. וחקריו מבני ישראל שנים עשר, במקום השבטים, ואחרי כן הלכו רבים מבני ישראל אחר השנים עשר ההם, והיו כשאר צלמות הנוצרים, והיו ראויים למדרגת בני ישראל. והיה לנו הנצחון וההתפשטות בארצות. וכל האמות נקראות אל הדת הזאת, מצוות לעשותה, לגדל את המשיח, ולגדל צלבו אשר נצלב עליו, ואת הדומה לו ומחקה אותו. ודינינו ומנהגינו הריהם מצוייני שמעון השליח, וחקים לקוחים מן התורה, שאנו לומדים אותה, ואין דחיה לאמתתה ושהיא מאת אלהים. וכבר נאמר באונגליון בשם המשיח: "לא באתי לפחות מצוה ממצוות משה, אלא באתי לחזקן ולהוסיף עליהן".

האמר הפודרי: אין כאן מקום להקש, אולם ההקש מרחיק רב הדברים האלה. אבל אם יתאמתו הראיה והנסיון עד שישבו את הלב, ולא תהיה לו ברירה להאמין בזולת מה שנתאמת אצלו, יערים על ההקש בהתחכמות, עד שיקרב זה הדבר הרחוק. כמו שיעשו חוקרי הטבע בפגלות המזוורות אשר נגלות להם, שאלו ספר להם עליהן לפני שראו אותן, היו מכחישים אותן, וכאשר יראו אותן, יתחכמו ויתנו להן סבות מן הפוכים והרוחניות, ולא ידחו את מראה העינים. ואני איני מוצא נפשי נוהה לקבל הדברים האלה, מפני שהם חדשים לי ולא גדלתי עליהם, וחובה עלי לחקר בשלמות.

די במה שנראה - לפי מצבם השפל, ניתן לראות שהאמת אינה בידם. בחיור הנבראים - העולם נברא יש מאין. המדברים - כינוי לבני אדם מחמת מעלתו על בעלי חיים ביכולתו לדבר. מי שירצה - האומה שיבחר בה אלוה. שבא בתורה - שכתוב בתורה. ובאחריתם - בסוף ימי עם ישראל (כעם נבחר). ואם נראה - למרות שנראה. מאמינים בו - במשיח זה. שמרה קהלם - מרדו ישראל. ורצון - רצון אלוהי. כשאר - המתפיח את העיסה. לגדל - להעריך. אונגליון - ספר הדת הנוצרית. להקש - להגיון. כלומר הדברים אינם מבוססים בראיות שכליות. מרחיק - מתקשה לקבל. בזולת מה - מלבד במה. שיקרב וכו' - יקבל בדעתו את הדבר שבהסתכלות ראשונית נראה בלתי מסתבר.

